

Peter Sloterdijk

BURTŲ MEDIS

Psichoanalizės radimasis 1785 metais

Epinis psichologijos filosofijos mėginys

Iš vokiečių kalbos vertė

Antanas Gailius

Sofoklis

VILNIUS, 2021

– Ak, *mon pauvre ami*, iš jūsų veido jau vėl matau, kad nė žodžio nesuprantate. Veikiausiai man derėtų naudotis paprastesniu metodu, kol net ir mokyklinis austro protas gebės tai perprasti. Taigi pradėkim labai nuodugniai, nuo pat pradžių. Įsivaizduokit, jaunasis kolega, kad jūs pats būtumėte vienas iš Montesquieu persų didikų, išsileidusių į kelionę po Europos kraštus ir negalinčių atsistebėti mūsų papročiais ir institucijomis. Arba dar geriau: tarkim, kad atkakote čia tiesiai iš Polinezijos salyno, – rudas kaip kava salietis, vargais negalais išmokytas rašto ir dar nespėjęs priprasti, kad savo naivius palmių kostiumus turi mainyti į paryžietiškus pantalonus ir šilkinės Liono liemenes... Kaip koks vagabundas, tarkime toliau, jūs klajojate po Vakarų pusrutulio sostines, apimtas nuostabos ir pasibaisėjimo dėl mūsų prabangos ir mūsų skurdo, mūsų žinių ir mūsų beprotybės. Tai, kas jums bus ypatinga mišlė, yra aplinkybė, kad visuose bent kiek save vertinančiuose miestuose rasite tas įmantrias krikščionių šventoves su jų baisingai dangun kylančiais bokštais, kurie, regisi, niekina bet kurį žemišką žmogų. Neišvengiamai imsite Reimso, Ulmo ar Ruano vietinius gyventojus klausinėti, ką gi tie gigantiški fetišai reiškia. Dabar būkit atidus. Jums bus aiškinama, kad šie bokštai esą mūsų protėvių Dievo baimės ženklai, kad tai esą aistringų žmonių pasidavimo absoliutui monumentai ir tvarūs simboliai, perteikią žmogaus valios atsidavimą Dievo apvaizdai – mat kas gi daugiau esą žmogus, jei ne dulkė po begalybės kojomis, paliegėlis tvarinys, suprantas, kad esąs beviltiškai priklausomas nuo savo kūrėjo užgaidų? Girdi, tie statiniai surešti vienatinio Dievo garbei, tai esą didybės, garbinimo, sugrudimo, absoliutybės, begalybės bokštai – tobulos akmeninės scholastikos sumos, architektūriniai Dievo įrodymai, įrengti, laikantis nepermalduojamos logikos daktarinio absoliutizmo, kuris trokštąs išnaikinti visa, kas vien žmogiška, ir likviduoti tai dievystėje – tiesa, tokioje dievystėje, kuri pirmenybę teikia vertikalei ir tveria aukštybėse,

transcendentiniame danguje, susidedančiame iš krištolo, skaičiaus ir grynų galimybių, kurio nepasiekia niekas, kam valia menkai save vertinti, kas miršta ir pradeda dvokti... Aukštybių Dievas turįs reziduoti majestotiškuose bokštuose, ir jei kada, girdi, kultų klausimas, kokio aukščio juos derą statyti, atsakymas galįs būti tik toks: vis aukštesnius ir dar aukštesnius, antžmogiškai aukštus, nes tokia esanti majestoto esmė, kad jo neatitinkanti jokia raiška, kurios dar didesnė neturėtų pranokti, kalbant Spinozos žodžiais – *quia semper aliud maius concipimus*.

Visa tai bus jums aiškinama, kol jūsų paprastutės salų gyventojų smegenys ims klupinėti, susidūrusios su mūsų paradoksisais. Turėsite apsispręsti, ar esate linkę tikėti mūsų šaukimais bokštų teologijos doktrinomis, ar kliautis savo akimis, reginčiomis visai ką kita, nei girdi jūsų ausys. Apsisprendęs matyti, išvysite neįtikėtinų dalykų. Kai bus kalbama apie bejėgystę, jūs išvysite tais bokštais skelbiamą baisingiausią valią valdyti; bus kalbama apie Dievo baimę, o jūs regėsite po dangumi siautėjančią visų įžūliausią nepagarbą; gražiais žodžiais bus šaukiamasi nuolankaus atsidavimo, o jūs regėsite pamėklišką valios maištą. Teologinis žodžių tvanas suoks apie sugrudimą, atsižadėjimą ir pasidavimą absoliuto didybei, o jums prieš akis nedviprasmiškai stos neregėčiausia puikybė, tvirčiausias pasitikėjimas savimi ir besąlygiškos kovos skelbimas bet kokios aukštesnės būties suverenitetui – tai vis su sąlyga, kad nepasiduosite europinės apgaulės žabangoms ir įstengsite žvelgti iš lauko, neišjausdamas, atžariai, kaip salynų gyventojas...

Taip ir yra, jaunasis daktare, jūs tveriate pačiame didžiausios revoliucijos įkarštyje. Nuo to laiko, kai iškilo šie bokštai, žmonija maištauja. Nuolankumo maskaradas neįstengia paslėpti, kad mes senajam Dievui laikome pakišę po kaklu peilį, geisdami, jam nukraujavus, patys užimti jo vietą. Sutikite – Babelio bokšto statyba buvo tik varganas Europos bokštų statybos preliudus. Tai mes atsikratėme babeliškojo diletantizmo ir mėginame

nuveikti didesnę darbą – atlikti neobabelišką eksperimentą, turintį mus, bejėgius kūrinius, padaryti užgaidžiais dievais...

Kiekviename bokšte tveria moderniojo Aš kilmės istorija. Todėl aš sakau, kad joks ateities gydymo menas negalės būti sėkmingas, jei neprasidės aukštumų psichologijos nubudimu. Mūsų kolegos, žinoma, dar nesuvokė, kad medicina seniai statoma ant naujų pamatų. Kalbama ne apie vieną ar kitą ligą, apie patį ligos principą, apie plyšį, kertantį bokštus statančius subjektus. Kas taip ėmėsi statyti į aukštį, tam žemė tampa problema. Kas taip aukštai užkopia, tam piktoji motina žemė atsiveria kaip šiurpi praraja. Aukščio simptomai, vien aukščio simptomai – štai su kuo mes susiduriame. Naujasis menas turi nuo aukščio pastirusį, nuo kultūros sukumpusį pilietį išvaduoti nuo pergalės sąstingio ir įterpti jį į praturtintą ir vėlei bičiulišką gamtą. Norėdami gydyti aukštumos liga sergančiųjų nusiskundimus, turime kasti šachtas jų kūniškoje egzistencijoje. Turime aukštyn per kovas užsigavusią savimonę nuvilioti žemyn visomis gelmės sirenų giesmėmis ir saldžios paprastybės pažadais. Bet nemanykite, jaunasis daktare, kad tai lengva užduotis. Mat juo aukščiau civilizuojausi siela, įveikdama savo prigimtį, užsigavusi į pasitikėjimą savimi, juo grėsmingesnis jai regėsis kiekvienas žvilgsnis žemyn, ir tai, kas jai labiausia padėtų atsipalaiduoti, ji stums šalin kaip niekingą įžūlybę. Mūsiškės per vargus atsitiesusios aukštumų sielos, melancholiškai įsimylėjusios savo priedermę būti didžiomis ir tvirtomis, į ledą sustingusios nuo kliovimosi savimi, pastirusios nuo distancijos laikymo, žvangančios pranašumu – jos neįstengs suvokti, kad ir visų aukščiausias žmogus pirmiausia yra tik keistai dresuotas ir persitempęs gyvis, sakysim, sparnuotas šuva ar politikuojantis dogas...

Šitam nuo savitvardos sergančiam gyviui jo kūno gyvenimas turi tapti kančia. Šiurpas jį krečia nuo visko, kas prasimuša iš senosios prigimties ir verčia prisiminti animalinę kilmę, nuo

didžiųjų svaigių sujudimų ir šalto lyties nirtulio, nuo fizinio nykimo ir pirmykščių motinų žabtų. Visa tai primena apgailėtina bejėgystę ir laukinę prigimtį savo paties viduje, o kas gi civilizuotasis Aš daugiau yra, jei ne mašina gintis nuo bejėgystės? Sudėtinga melancholiška mašina, pastira, smurtinga ir lengvai lūžtanti, hipochondriškas automatas, puoląs į paniką dėl neįtikėtinai skundikiško čirpimo savo nariuose, kai gyvenimas, nepaisant nieko, vis dar vibruoja ir beldžiasi...

Patikėkit, jaunasis kolega, kad keblus menas bus gydyti modernius žmones, nes čia susiduriame jau nebe su jų turima liga, bet su liga, kuri yra jie patys... Nuo šiol visas gydymo menas bus menas, ir visas menas – gydymo menas. Tam reikės nemažai klastos ir gerokai nutylėjimo, nes tam, kuris *lege artis* nori prisivilioti modernius ligonius, nevalia pamiršti pirmosios naujojo meno apdairumo taisyklės: gydytojo namuose nevalia kalbėti apie revoliuciją...

Bet man jau pats laikas eiti. Manau, kad šiam kartui gana.